

**ДЕЯКІ ОСОБЛИВОСТІ ПРОВАДЖЕННЯ У СПРАВАХ ПРО
АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ, ЩО СТОСУЮТЬСЯ
«БУЛІНГУ»**

Павло Іванович ПАРХОМЕНКО,

*кандидат юридичних наук, голова
Бахмацького районного суду
Чернігівської області*

На сьогоднішній день важливе місце в механізмі захисту прав дитини займають норми адміністративного права. Зокрема, питання охорони прав та свобод громадян охоплюються інститутом адміністративної відповідальності. На жаль, адміністративні проступки є одним із найбільш розповсюджених видів правопорушення, як серед дітей, так і в частині посягань на їх права. Як відомо, завданням Кодексу України про адміністративні правопорушення (далі КУпАП), який регулює підстави та порядок притягнення до адміністративної відповідальності, є охорона прав і свобод громадян, створення умов по запобіганню правопорушенням, виховання громадян у дусі точного і неухильного додержання Конституції і законів України, поваги до прав, честі і гідності інших громадян, до правил співжиття, сумлінного

виконання обов'язків, відповідальності перед суспільством (ст. 1 КУпАП) [1]. Хоча слід відмітити той факт, що досить серйозною проблемою цього акта є те, що КУпАП був прийнятий ще за радянських часів. І на сьогоднішній день він не в змозі забезпечити ефективний захист і реалізацію прав людини, в тому числі і дитини, відповідно до тих оновлених суспільних відносин, які виникають та розвиваються у сучасній Україні.

Саме тому однією із проблем удосконалення механізму захисту прав дитини, у тому числі і нормами адміністративного права, є спрямування його на захист, охорону їх прав і свобод, як учасників суспільних відносин, що розвиваються та виникли в сучасному суспільстві, а також приведення форм та методів застосування цього механізму у відповідність до існуючих сучасних практик та стандартів у сфері захисту прав дитини.

Так, важливим кроком і одночасно спробою для заповнення прогалин сучасного правового регулювання у сфері захисту прав дитини стало впровадження адміністративної відповідальності за «булінг» (цькування), що сприяло визначенню на законодавчому рівні поняття «булінгу», шляхів протидії цьому явищу, як засобу захисту прав дітей, а також інших осіб, які працюють у закладі освіти [2]. Але говорячи про актуальність описуваної проблеми на початку звернемось до статистичних даних. За інформацією Міністерства юстиції України, перше судове рішення за фактом цькування у школі було прийнято 5 лютого 2019 року. Станом на 9 вересня 2019 року судами було розглянуто 197 справ про булінг. Із загальної кількості розглянутих справ у 93 справах було винесено рішення про накладення стягнення, 47 справ відправлено на доопрацювання до органів поліції, а ще 43 – закрито у зв'язку з відсутністю складу правопорушення або спливом строку притягнення до відповідальності [3]. Ці статистичні дані вказують на проблеми, що виникають та існують як у законодавчій регламентації антибулінгових заходів, так і власне під час провадження у справах про адміністративні правопорушення, що стосуються «булінгу».

Щодо значення поняття «булінг (цькування)», то відповідно до ст. 173-4 КУпАП та ст. 1 Закону України «Про освіту» це - діяння (дії або бездіяльність) учасників освітнього процесу, які полягають у психологічному, фізичному, економічному, сексуальному насильстві, у тому числі із застосуванням засобів електронних комунікацій, що вчиняються стосовно малолітньої чи неповнолітньої особи та (або) такою особою стосовно інших учасників освітнього процесу, внаслідок чого могла бути чи була заподіяна шкода психічному або фізичному здоров'ю потерпілого [1; 4]. Також існує думка, що термін «булінг» (від англ. to bull-persuade) – це агресивна свідома поведінка однієї дитини (або групи) стосовно іншої, що супроводжується регулярним фізичним і психологічним тиском [5]. Тобто свідома активна поведінка особи кривдник (булера) щодо потерпілого чи потерпілої (жертви булінгу), у тому числі за наявності спостерігачів, де всі суб'єкти цих відносин є учасників освітнього процесу.

Але слухними є зауваження Головного науково-експертного управління Верховної ради України про те, що закріплення визначення терміну «булінг» саме в Законі України «Про освіту» не повною мірою відповідає предмету його правового регулювання, який «регулює суспільні відносини, що виникають у процесі реалізації конституційного права людини на освіту, прав та обов'язків фізичних і юридичних осіб, які беруть участь у реалізації цього права, а також визначає компетенцію державних органів та органів місцевого самоврядування у сфері освіти» (Преамбула Закону). Адже прояви булінгу мають місце не тільки в закладах освіти, а й на вулиці, у закладах відпочинку та оздоровлення, на спортивних майданчиках тощо [6]. І цю позицію варто підтримати та вказати на необхідність подальшого удосконалення нормативно-правової регламентації протидії цьому явищу засобом адміністративного права.

Одним із напрямів удосконалення механізму захисту прав дитини-жертви булінгу нормами адміністративного права є належне опрацювання та реалізація особливостей адміністративної відповідальності за «булінг». Зокрема таку відповідальність передбачено ст. 173-4 КУпАП «Булінг (цькування) учасника освітнього процесу». При чому слід відмітити, що поза уваги та правового реагування неможна залишати і роль батьків у виникненні передумов вчинення неповнолітньою особою (кривдником) булінгу.

Як відомо, КУпАП у ст. 184 «Невиконання батьками або особами, що їх замінюють, обов'язків щодо виховання дітей» передбачає відповідальність батьків у разі вчинення неповнолітніми дітьми віком від чотирнадцяти до шістнадцяти років адміністративних правопорушень. Поряд з цим звернемо увагу, що ч. 3 ст. 184 КУпАП прямо вказує, що така відповідальність батьків настає у випадку вчинення неповнолітнім адміністративного правопорушення, крім порушень, передбачених ч. 3 або ч. 4 ст. 173-4 КУпАП. Зокрема, вказана ч. 3 ст. 173-4 КУпАП встановлює відповідальність батьків або осіб, які їх замінюють, у вигляді штрафу або громадських робіт за вчинення булінгу малолітньою або неповнолітньою особою віком від чотирнадцяти до шістнадцяти років. Таким чином, самі положення частини ч. 3 ст. 184 КУпАП виключають відповідальність за цією нормою у разі вчинення булінгу дитиною яка є малолітньою або неповнолітньою віком від чотирнадцяти до шістнадцяти років, про що на практиці дуже часто забувають суб'єкти правозастосування.

Іншою проблемою під час провадження у справах про адміністративні правопорушення, що стосуються булінгу, є ситуації неналежного складання уповноваженими особами протоколів про адміністративне правопорушення, передбачене ст. 173-4 КУпАП. Так, в постанові Київського апеляційного суду від 24 квітня 2019 року у справі № 756/4157/19 вказується, що суть адміністративного правопорушення, викладена у протоколі в загальних рисах без конкретизації об'єктивних ознак складу адміністративного правопорушення. В протоколі не зазначається, чи являється порушник учасником навчального процесу,

які саме насильницькі були вчинені порушником по відношенню до потерпілого, які наслідки викликали вказані дії у потерпілого і чи були вони взагалі, чи мало діяння систематичний характер, якщо так то в який період часу, з конкретною вказівкою на час кожної події. На цій підставі суддя Київського апеляційного суду дійшов висновку, що зазначені вище недоліки при підготовці матеріалів справи про адміністративне правопорушення позбавляють апеляційний суд можливості належно оцінити наявні матеріали для прийняття законного та обгрунтованого рішення про наявність чи відсутність вини особи у вчиненні адміністративного правопорушення, передбаченого ч. 3 ст. 173-4 КУпАП, у зв'язку з чим матеріали підлягають поверненню до належного оформлення й усунення вищевказаних недоліків [7]. Наведені порушення стають підставою не тільки для повернення адміністративних справ на доопрацювання, а й закриття таких справ тощо, і як наслідок не сприяють захисту прав дітей, які стали учасників цих правовідносин.

Підводячи узагальнення викладеному, зробимо висновки про те, що:

- впровадження в адміністративне законодавство інституту «булінгу» є позитивним кроком у сфері захисту прав дитини та засобом удосконалення адміністративно-правового механізму захисту їх прав;
- правове регулювання протидії «булінгу» містить прогалини та мають випадки невідповідності чинного законодавства (ст. 173-4 КУпАП та ст. 1 Закону України «Про освіту») принципам правової визначеності, що вимагає вдосконалення відповідних положень нормативно-правових актів;
- практика розгляду справ про адміністративні правопорушення, передбачені ст. 173-4 КУпАП, є новою для національного правозастосувача та вимагає більшої уваги до фіксації вказаних правовідносин та їх судового розгляду.

Список використаних джерел:

1. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Відомості Верховної Ради Української РСР (ВВР) 1984, додаток до № 51, ст.1122
2. Пояснювальна записка до проекту Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо протидії булінгу». База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=64402 (дата звернення: 01.12.2019).
3. Всеукраїнський тиждень з протидії булінгу: офіційна сторінка Міністерства юстиції України. URL: <https://minjust.gov.ua/news/announcement/vseukrainskiy-tijden-z-protidii-bulingu>
4. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII: *Відомості Верховної Ради (ВВР)*, 2017, № 38-39, ст. 380.
5. Корольчук М. Що таке булінг? URL: <https://learning.ua/blog/201810/shcho-take-bulinh/>

6. Висновок Головного науково-експертного управління Верховної ради України на проект Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо протидії булінгу». База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=64402

7. Постанова Київського апеляційного суду від 24 квітня 2019 року у справі № 756/4157/19. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/81424556>